

2023

Haavanhoitoa kotihoidossa: opas kotihoidon työntekijöille

FRIMAN TANJA & KALLOJÄRVI SAANA-MARIA
LAPIN AMMATTIKORKEAKOULU

Lukijalle

Tämän oppaan tavoitteena on auttaa teitä yhtenäistämään käytänteitä haavanhoidossa, sekä tukea kustannustehokasta haavanhoitotyötä kotihoidossa. Haavanhoito-oppaan avulla voidaan lisätä näyttöön perustuvaa hoitotyötä, tietoa haavanhoidosta, parantaa kirjaamisen laatua sekä edistää kustannustehokasta haavanhoitoa kotihoidossa. Haavahoito-opas tukee haavan arviointia, hoidon jatkuvuutta, haavanhoitoon käytettävien tuotteiden valintaa sekä haavan seuranta ja dokumentointia parantaen haavanhoidon laatua.

Tämän opas on kehitetty Lapin ammattikorkeakoulun opinnäytetyön tuotoksena.

Opinnäytetyön tekijöinä ovat terveydenhoitajaopiskelijat Tanja Friman ja Saana-Maria Kallojärvi. Toimeksiantajana opinnäytetyölle on Kittilän kunnan kotihoito.

Sisällys

Lukijalle.....	1
Mikä on haava?	3
Haavanhoito kotihoidossa.....	3
Hoitotarvikkeiden hankinta Kittilän kotihoidossa.....	4
Haavan paranemisprosessin vaiheet.....	5
Haavatyypit	6
Haavanhoidon aseptiikka.....	8
Haavan puhdistaminen.....	10
Avoimen haavan VPKM-väriluokitus.....	11
Avoimen haavapohjan väriluokituksen mukainen haavanhoitotuotteen valinta.....	13
Haavanhoitotuotteet.....	17
Geelityvät kuitusidokset.....	17
Haavakalvot.....	17
Haavan huuhtelunesteet ja hydrogeelit.....	18
Hunaja.....	19
Hopeasidokset.....	19
Hydrofobiset sidokset.....	20
Hydrokolloidisidokset.....	20
Passiiviset haavanhoitotuotteet.....	21
Pihka.....	21
Vaahtosidokset.....	22
Verkkosidokset.....	22
Haavan paranemiseen vaikuttavia tekijöitä.....	23
Haavanhoidon kirjaaminen.....	24
Haavan dokumentointi valokuvaamalla.....	25
Bakteeriviljelynäytteen ottaminen haavasta NordLab:in ohjeen mukaan.....	26
Painehaavahelpperi.....	27
NPUAP-EPUAP kansainvälisen painehaava-luokittelujärjestelmän lisäluokat.....	28
Lähteet.....	29

Mikä on haava?

Haavaksi kutsutaan ehjän ihon tai sen alaisten kudoksien rikkoutumista. Haava voi ulottua ihon alaiseen rasvaan, lihakseen, luuhun, verisuoni- ja hermorakenteisiin sekä sisäelimiin.

Haavanhoito kotihoidossa

Haavanhoito kotihoidossa toteutetaan aina asiakkaan ehdoilla ja hänen kotiympäristöään kunnioittaen. Ympäristö eroaa sairaalaympäristöstä monella tavalla esim. valaistus voi kotioloissa olla heikompi. Tavallisesti haavanhoitoon voi kulua enemmän aikaa. Sopivan hoitoympäristön ja hoitajan ergonomisen työasennon löytäminen voi vaatia järjestelyä ja luovuutta. Hoitajan tulee osaltaan huolehtia kodin perussiisteydestä ja järjestyksestä kuten hoitotarvikkeiden asianmukaisesta säilyttämisestä ja haavanhoidossa syntyneiden jätteiden käsittelystä.

Hoitotarvikkeiden hankinta Kittilän kotihoiossa

Terveydenhuoltolain (1326/2010) 24 § mukaan kunnan on järjestettävä asukkaidensa sairaanhoitopalvelut, johon sisältyvät mm. sairauksien tutkimus, lääketieteellinen taudinmääritys, hoito sekä hoitotarvikkeet, jotka hoitosuunnitelmassa on määritelty (Terveydenhuoltolaki 1326/2010 3:25 §).

Hoitotarvikejakelu perustuu terveydenhuollon ammattilaisen tekemään arvioon, lääketieteellisen perustein todettuun sairauteen, sekä sairauden hoidon määriteltyyn tarpeeseen. Hoitotarvikkeiden tarve on aina yksilöllinen, joka tulee kirjata hoitosuunnitelmaan.

Haavanhoitovälineiden jakelu **aloitetaan tarpeen keitettyä kolmen kuukauden ajan.** Mikäli tarve on pysyvä tai haava on vaarassa kroonistua, voidaan päätös jakelusta tehdä aiemmin.

Kittilän kunnan käytäntö on se, että hoitotarvikkeita jaetaan vain kuntalaisille. Ulkopaikkakuntalaisilla tulee olla maksusitoumus. Hoitotarvikkeiden saamiseen tarvitsee lääkärin kirjallisen suosituksen.

Hyvinvointialueen ohjeen mukaan asiakas saa kriteerien täyttyessä hoitotarvikkeet hoitotarvikejakelusta hyvinvointialueen vahvistamien ohjeiden mukaisesti.

Haavan paranemisprosessin vaiheet

Verenvuodon tyrehtyttäminen eli hemostaasi

- Alkaa välittömästi haavan synnyttyä
- Verisuonet supistuvat ja hyytymäprosessi käynnistyy

Tulehdusvaihe eli inflammaatiovaihe

- Kesto muutamia päiviä
- Ei tarkoita bakteerin aiheuttamaan haavatulehdusta vaikka vaiheeseen liittyykin punoitusta ja turvotusta
- Tehtävänä puhdistaa ja suojata haava-aluetta

Korjausvaihe eli proliferaatiovaihe

- Alkaa n. 3 vrk kohdalla haavan synnystä ja kestää muutamia viikkoja
- Vaiheeseen kuuluu haavan peittyminen epitelisoitumalla, hiusverisuonten uudismuodostuminen ja väliaikaisen sidekudoksen muodostuminen

Kypsymisvaihe eli maturaatiovaihe

- Alkaa n. 2-3 viikon kuluttua haavan syntymisestä ja kestää n. vuoden tai pidempäänkin
- Kypsymisvaiheen tapahtumat vastaa haavan lopullisesta ulkonäöstä, kudoksen vetolujuudesta, aripkudosmassan määrästä sekä vähentyneestä punoituksesta.

Haavatyypit

<p>Diabeettiset jalkahaavat</p>	<p>Syntyy hermomuutosten, heikentyneen verenkierron ja jalkaterän poikkeavan kuormituksen seurauksena yleensä nilkan ja jalkaterän alueelle.</p>	<p>Hoito yleisten haavanhoito-ohjeiden mukaan. Haava-alueen verenkierto ja kuormituksen poistaminen tärkeää esim. pohjallisten avulla.</p>	<p>Ehkäistään hyvällä omahoidolla, päivittäisellä jalkojen tarkastamisella ja vähintään vuosittaisella ammattilaisen tutkimuksella sekä riskiarviolla, verensokeritasapainolla, ravitsemuksella ja liikunnalla.</p>
<p>Hautuma</p>	<p>Taivealueen tulehdus, joka syntyy puutteellisen hygienian, kuumuuden, hikoilun ja hankauksen seurauksena. Lihavuus ja diabetes ovat riskitekijöitä. Voi olla myös hiivaa ja erilaisia bakteereja.</p>	<p>Esiintyy punoituksena, kutinana, hilseilynä sekä voi erittää kudostnestettä.</p>	<p>Hoidetaan kahdesti päivässä vesisaippuapesulla, huolellisella kuivauksella ja tarvittaessa sienivoide/talkki/imeväsidos.</p>
<p>Leikkaushaava</p>	<p>Puhdashaava, jossa ompeleet, hakaset, liima tai teipit.</p>	<p>Puhtaus erittäin tärkeää! Suihkutetaan ensimmäisen kerran yleensä vuorokausi leikkauksesta tai ohjeen mukaan.</p>	<p>Arpea rasvataan ja hierotaan kuivumisen ja arpikiinnikkeiden ehkäisemiseksi.</p>
<p>Painehaava (kts. lopussa painehaavahelpperi)</p>	<p>Syntyy ulkopuolelta tulevasta paineesta, usein muiden sairauksien komplikaationa. Tavallisimmat paikat ovat luiset ulokkeet esim. kantapäät, istuinkyhmyt, alaselkä ja lonkat.</p>	<p>Alkaa punoituksena, jonka jälkeen esiintyy turvotusta ja iho rikkoutuu. Riskitekijänä vuodelepo, vajaaravitseminen, korkea ikä ja huono verenkierto.</p>	<p>Tärkeimpänä ehkäisykeinona riskinarviointi, ihonkunnon seuranta, asentohoito, hyvä ravitseminen ja apuvälineet mm. paineen poistamiseen.</p>
<p>Akuutit haavat Syntyvät ulkoisen tekijän vaikutuksesta ja haavan luonteeseen vaikuttaa syntymekanismi.</p>	<p>Viiltohaava: syntyy terävästä esineestä. Voi olla pinnallinen tai syvä, vuotaa niukasti tai runsaasti, haavan reunat siistit.</p>	<p>Naarmu: pinnallinen, syntyy esim. kaatumisen seurauksena. Pintasuonien rikkoutuessa voi tihkuttaa verta.</p>	<p>Ruhje: syntyy esim. tylpistä esineistä tai väkivallan seurauksena. Haavan reunat epätasaiset, repaleinen, voi vuotaa niukasti tai runsaasti.</p>

<p>Säärihaavat Laskimoperäinen</p>	<p>Kroonisen säärihaavan syynä usein verisuoniperäinen syy kuten laskimovajaatoiminta.</p>	<p>Yleensä punainen, pinnallinen, ei nekroosia. Säären alakolmanneksen alueella laskimopaineen vuoksi. Raajassa turvotusta, iho paksuntunut, kovettunut ja pigmentoitunut.</p>	<p>Turvotusten hoito tärkeä osa hoitoa esim. tukisukilla tai -sidoksilla!</p>
<p>Valtimoperäinen</p>	<p>Valtimoperäisen säärihaavan taustalla esim. ASO-tauti tai diabetes.</p>	<p>Tarkkarajainen, voi edetä luuhun saakka, kivulias. Raajan ääreisosassa jalkaterässä tai sääressä. Iho ohut ja hauras, viileä ja kalpea tai syanoottinen.</p>	<p>Verenkierron turvaaminen haava-alueella tärkeä osa hoitoa. Voidaan tarvita jopa pallolaajennus tai ohitusleikkaus tukosten avaamiseksi.</p>
<p>Palovammat</p> <p>Ihon ja ihonalaisen kudoksen vaurio lämmön tai syövyttävän aineen seurauksena, joka luokitellaan syvyyden ja laajuuden mukaan.</p>	<p><i>Ensimmäisen asteen palovamma</i> on pintakerroksessa, iholla on punoitusta ja kirvelyä, mutta ei rakkulaa. Paranee nopeasti, noin viikossa.</p> <p><i>Toisen asteen pinnallinen palovamma</i> sijaitsee verinahan pintakerroksissa. Iho on kipeä ja siihen ilmestyy rakkuloita. Paranee noin kahdessa viikossa.</p>	<p><i>Toisen asteen syvä palovamma</i> ulottuu verinahan syvempiin kerroksiin tuhoten tyvisolukerroksen, on kivulias, punoittaa, ilmestyy rakkuloita, jonka jälkeen vaaleaa katteista kuollutta kudosta.</p> <p><i>Kolmannen asteen palovamma</i> voi ulottua lihaksiin ja luuhun, iho on tunnoton ja väriltään musta, vihreä tai harmaa.</p>	<p><i>Pinnallisten palovammojen hoitona</i> kivunhoito, jäähdytys viileässä vedessä noin 20 min ajan, voi laittaa palovammoille tarkoitettun sidoksen. Älä puhko rakkuloita infektiotriskin vuoksi!</p> <p>Toisen asteen syvän palovamman paraneminen hidasta ja voi vaatia ihonsiirteen.</p> <p>Kolmannen asteen palovamman paraneminen on hidasta, kestää viikkoja tai kuukausia ja voi vaatia leikkaushoitoa.</p>

Haavanhoidon aseptiikka

Käsidesinfektio: ennen, aseptista toimenpidettä, ennen ja jälkeen suojakäsineiden pukemisen, ennen ja jälkeen potilaan koskettamisen, eritteiden puhdistamisen jälkeen

Käsihygienia

Suojaimet (kertakäyttöiset)

Suojakäsineet tarv. steriilit, esiliina/suojatakki, tarv. hiussuoja ja suunäsuojus

Säilytys kannellisessa laatikossa, sidokset leikataan desinfioiduilla tai steriileillä saksilla

Hoito- tarvikkeet

Jätteen käsittely

Eritteitä sisältävät jätteet heti vesitiiviiseen pussiin, moniresistenssit kuten MRSA:n kantajan hoidossa tullut jäte erilliseen pussiin ja sen jälkeen jäteastiaan

Neulat ja kyretit särnäisjäteastiaan, älä hylsytä!

Pisto ja viiltotapaturmien ehkäisy

Eritetahra- desinfekto

Toteutetaan asiakkaan kotoa löytyvillä välineillä

Haavanhoidon vaiheet

Kerää tarvittavat välineet, desinfioi kädet ja pue suojakäsineet

Poista vanhat tuotteet aseptisesti, jonka jälkeen uusi käsien desinfektio ja puhtaat käsineet

Suorita haavapesut, tarvittaessa mekaaninen puhdistus ja taputtele haava kuivaksi

Arvioi haavaa (väri, koko, haju, erityis), hoida ympäröivä iho ja aseta valitsemasi haavanhoitotuote

Siisti ympäristö, ohjaa asiakas ja tee kirjaus *"haavanhoidon dokumentointi"* ohjeen mukaisesti

Tiesitkö? haavan synty, haavadiagnoosi ja taustalla vaikuttavat tekijät vaikuttavat haavanhoitoon. Selvitä ne ennen hoidon aloittamista!

Kts. *"haavan paranemiseen vaikuttavat tekijät"*

Kts. *"haavan puhdistaminen"*

Huomioi aseptiikka koko haavanhoitoprosessin ajan!

Hyödynnä: *"avoimen haavanpohjan väriluokituksen mukainen haavanhoitotuotteen valinta"*

Haavan puhdistaminen

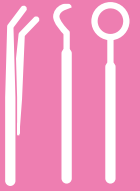
Haavan puhdistaminen

- ❖ tarkoituksena poistaa haavalta lika, haavaerite, eloton kudos ja tuotejäämät
- ❖ voidaan käyttää juomakelpoista vettä, 0,9 % NaCl:a, Ringerin liuosta, haavanhuuhtelunesteitä ja haavan puhdistuspyyhkeitä
- ❖ huomioi, ettei vesijohtovedellä suihkuttaminen saa kestää 1–5 minuuttia pidempään, sillä se ei sisällä elektrolyyttejä
- ❖ käytä kehonlämpöistä vettä ja sopivaa painetta

(puhtaaseen haavaan riittää huuhtelu, katteista haavaa voidaan suihkuttaa kivun sallimalla paineella)
- ❖ huomioi huuhtelunesteiden säilyvyys! NaCl säilyy avattuna 24 h, huuhteluliuokset valmisteen mukaan 2–6 kk

Haavan mekaaninen puhdistaminen

- ❖ tarkoituksena poistaa fibriinikate, eloton kudos ja vierasesineet, tavoitteena punainen eli granulaatio-pohjainen haava
- ❖ arvioi haavalla oleva kudos ja paranemisen vaihe
- ❖ arvioi kuinka syvälle ja mihin kudokseen haava ulottuu, onko onkaloita, haavataskuja, yhteyttä luuhun tai niveliin
- ❖ apuvälineitä: kertakäyttöinen rengaskyretti, papukaija atulat, kirurginen veitsi, pienikärkiset sakset, haavakauha
- ❖ **ole varovainen, jotta et vaurioita tervettä kudosta**

vaiheet:

- haavapesut
- kipulääke (systeminen ja/tai paikallispuudute)
- pehmitä kate esim. Prontosan geelillä
- tee puhdistus varoen esim. kyretillä, (tarv. huuhtelee kyrettiä pienessä määrässä vettä)
- huuhtelee vielä esim. NaCl:lla
- taputtelee kuivaksi taitoksella

Tiesitkö? katteen poistaminen antaa tilaa uuden kudoksen kasvulle, ehkäisee infektoita ja siten edistää haavan paranemista

Avoimen haavan VPKM-väriluokitus

Tunnista haavaluokitus ja hyödynnä alta "avoimen haavapohjan väriluokituksen mukainen haavanhoitotuotteen valinta"

AVOIMEN HAAVAN VPKM -väriluokitushelpperi

Epiteelikudos

Vaaleanpunainen

Ihon uloin kerros (epidermis).

Hoitoperiaate:

Suojaa ohutta ihon uudiskudosta, joka on herkkä vaurioitumaan.

Granulaatiokudos

Punainen

Terve, pienijyväinen uudiskudos, joka on edellytys haavan paranemiselle.

Hoitoperiaate:

Huolehdi kosteustasapainosta. Granulaatiokudos tarvitsee kostean paranemisympäristön, mutta liiallinen kosteus on haitallista.

Fibriinikate

Keltainen

Kuollut kudos, joka voi olla pehmeää tai sitkeää. Katteen väri riippuu haavan kosteudesta.

Hoitoperiaate:

Pehmitä ja/tai poista fibriinikate.

Nekroottinen kudos

Musta

Kuollut kudos, joka voi olla pehmeää tai kovaa. Nekroosin väri riippuu haavan kosteudesta.

Hoitoperiaate:

Pehmitä ja/tai poista nekroottinen kudos.

Haavanhoidon tiheys ja puhdistusmenetelmä sekä haavanhoitotuote valitaan haavassa olevan kudostyyppin, syvyyden ja haavaeritteen määrän mukaan. Suojaa haavaympäristö ja haavan reunat kosteudelta.

© Suomen Haavanhoitoyhdistys ry. 2019 • www.shhy.fi

Huomio!
Tämä luokittelu ei sovellu
syöpähaavojen,
painehaavojen, paleltuma-
ja palovammojen
luokitukseksi.

AVOIMEN HAAVAN VPKM -väriluokitushelpperi

Hypergranulaatiokudos

Granulaatiokudoksen liikakasvua, mikä estää haavan epitelisoitumisen. Kudoksen väri on tumman- tai vaaleanpunaista ja se voi kasvaa ihon tason yläpuolelle.

Hoitoperiaate:

Poista mekaanisesti (kauha tai kyretti), laapista ja suojaa ilmavalla sidoksella.

Luu ja jänne

Haavan pohjalla oleva luu tuntuu kovalta instrumenttiin. Terve jänne on kellertävää, symmäistä kudosta.

Hoitoperiaate:

Pidä kosteana, koska luu ja/tai jänne ei saa kuivua. Konsultoi lääkäriä.

Iskeeminen haava

Esiintyy yleensä jalkaterässä. Raajassa on huono valtimoverenkierto.

Hoitoperiaate:

Pidä kuivana. Ei mekaanista puhdistusta, jos nekroosi on kuiva ja sen alla ei tunnu hyllymistä (fluktaatiota). Konsultoi lääkäriä.

Diabeetikon jalkahaava

www.kaypahoito.fi/Diabeetikon/jalkaongelmat

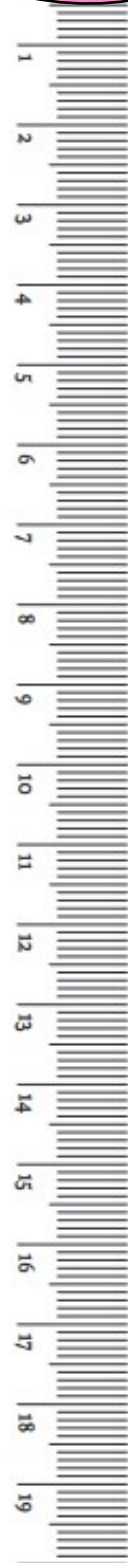

Infektoitunut haava

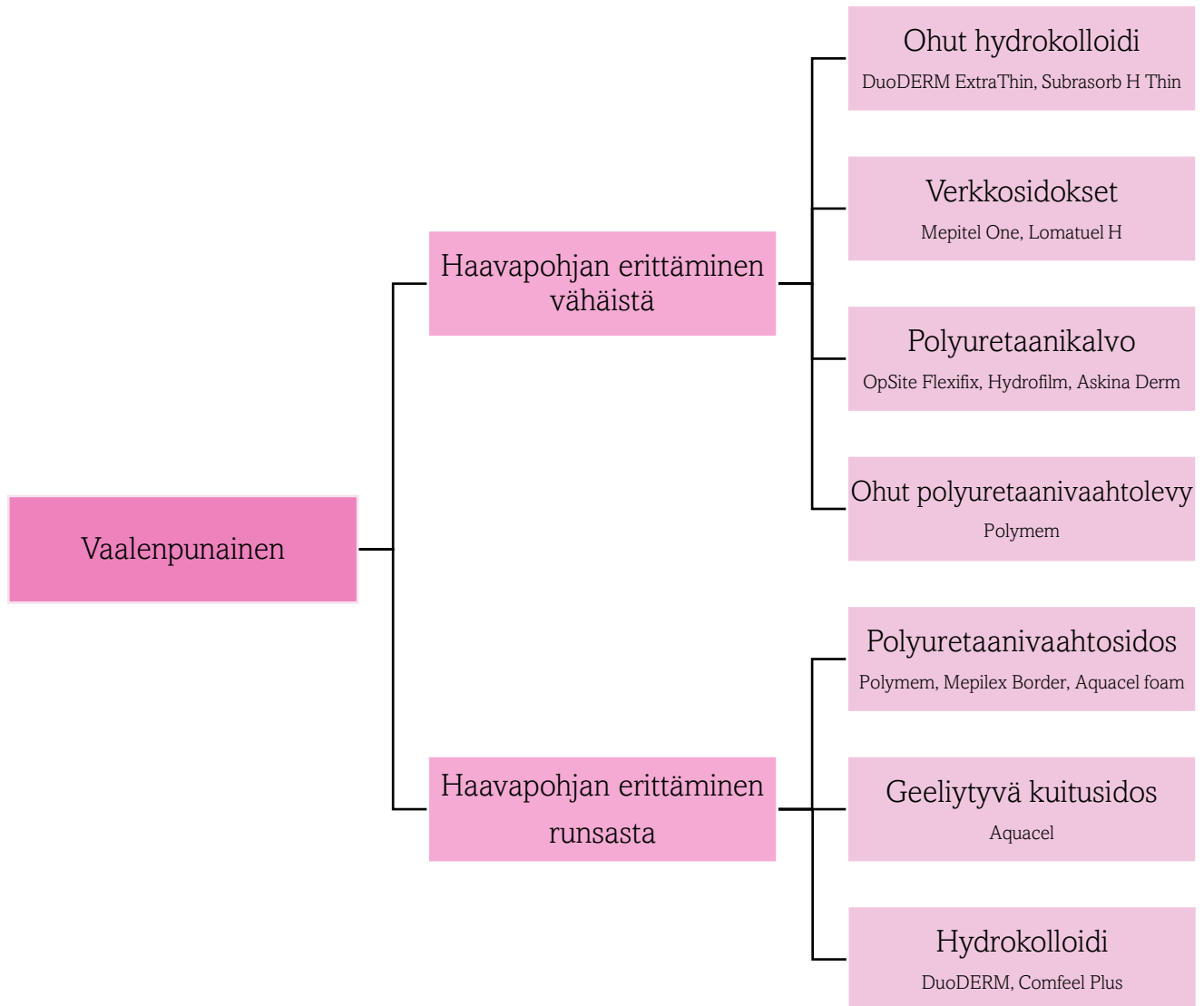
Paraneminen hidastuu tai pysähtyy. Haavaympäristössä esiintyy turvotusta, punoitusta ja kuumotusta. Haavaeritteen koostumus muuttuu, lisääntyy ja haisee. Kipu saattaa lisääntyä.

Hoitoperiaate:

Poista infektoitunut ja kuollut kudos. Konsultoi lääkäriä.

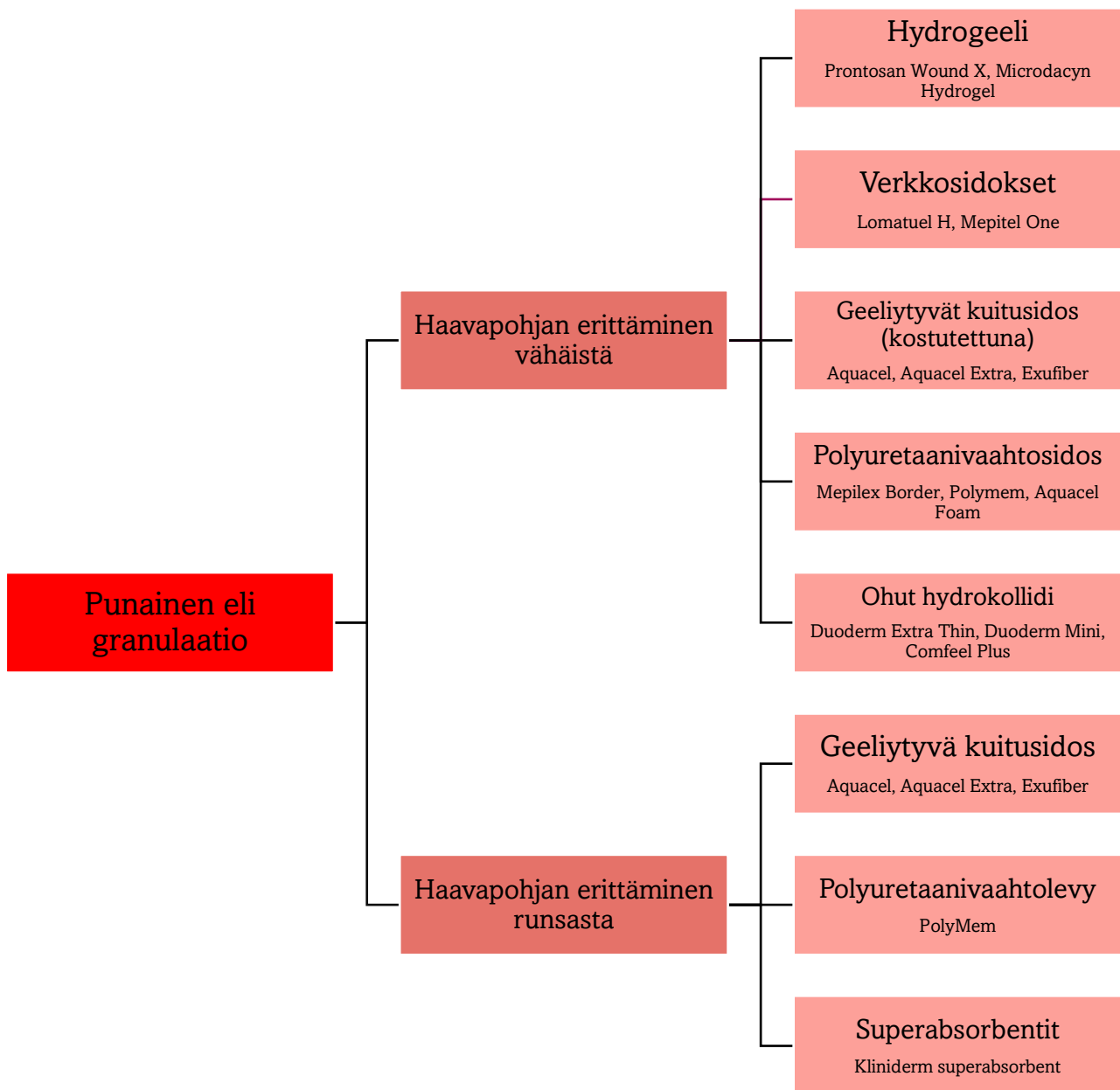

Avoimen haavapohjan väriluokituksen mukainen haavanhoitotuotteen valinta

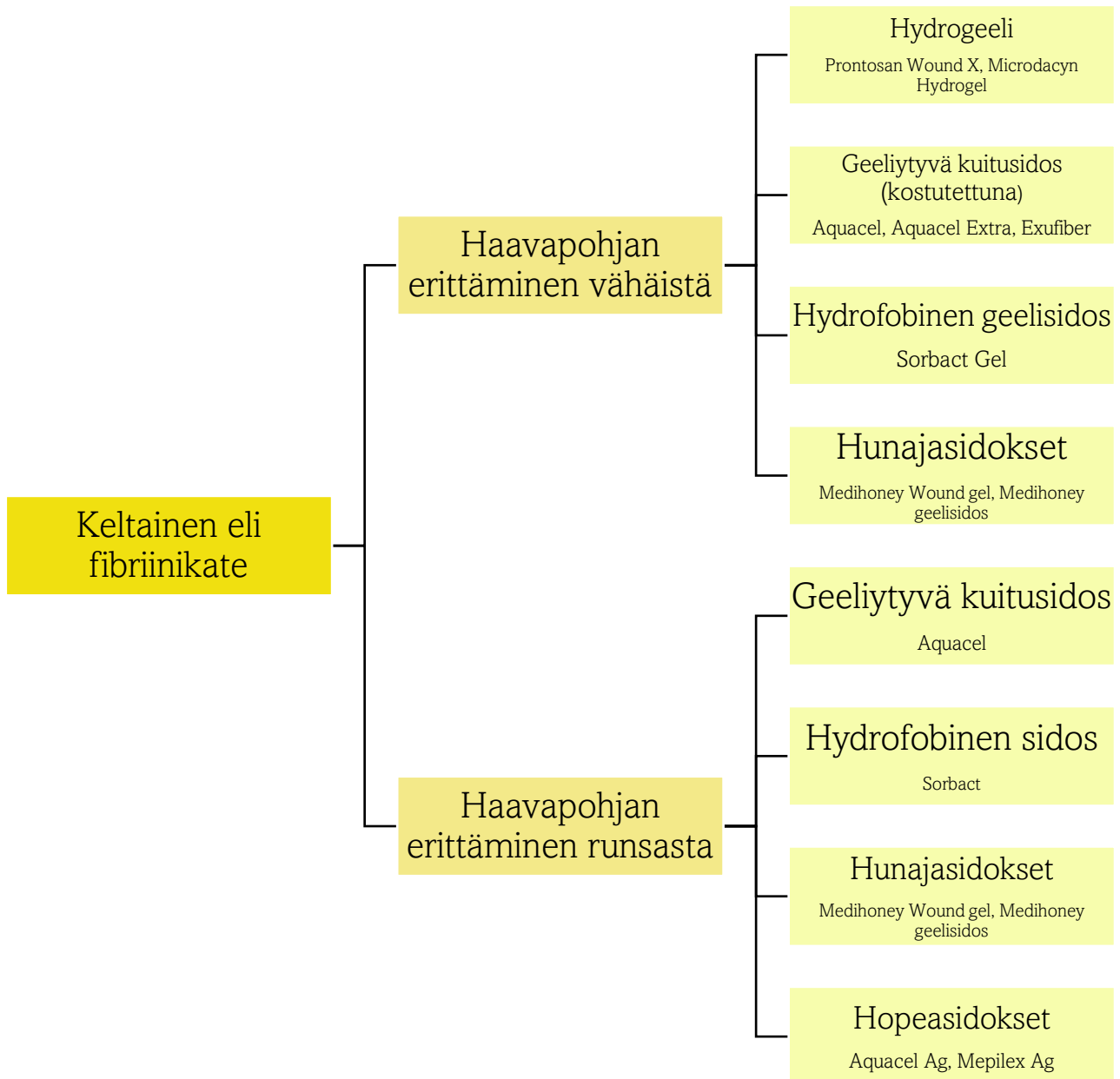
Vaalenpunainen eli epitelisoituneessa haavassa ihon uloin kerros on kasvanut tai kasvamassa haavaan. Paikallishoidon tavoitteena on suojata herkkää epiteeliä mekaaniselta ärsytykseltä. Sidokset irrotetaan varovasti. Vältä haavan koskettelua ja hankaamista puhdistuksen yhteydessä. Kuivaa taputteleamalla kevyesti. Hoitotuotteena kosteutta ylläpitävä haavaan tarttumaton sidos.

Hoitoväli: Mahdollisimman harva esim. 4-10vrk.

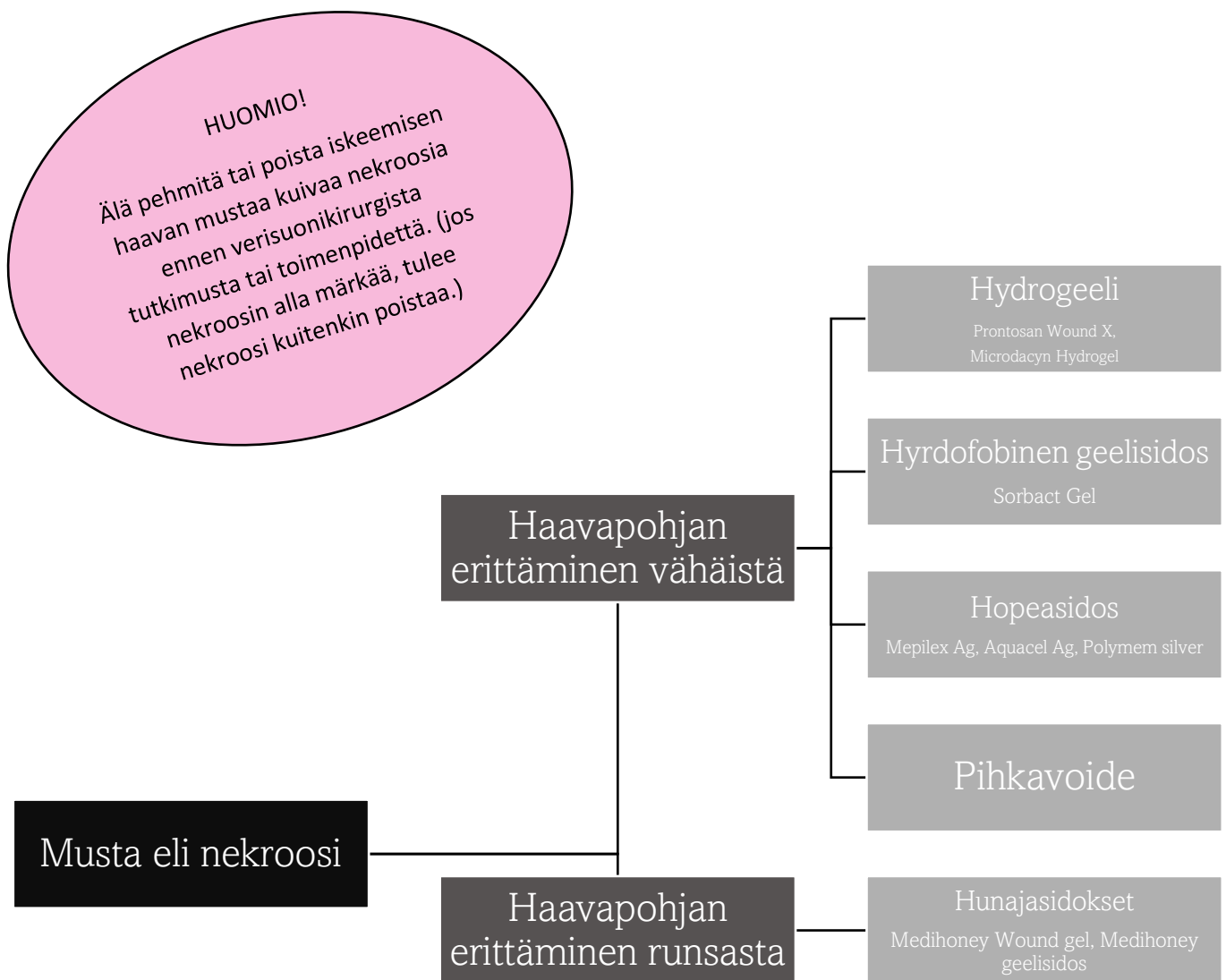
Punainen eli granulaatiokudos on edellytys haavanparanemiselle. Paikallishoidon tavoitteena on haavan suojaaminen sekä kosteustasapainon ja lämmön pitäminen optimaalisena haavan paranemiselle. Liiallinen kosteus altistaa hypergranulaatiolle kun taas haavan kuivuminen ehkäisee granulaatiokudoksen muodostumista. Ole varovainen, että kiinni tarttunut haavasidos ei vaurioita uutta granulaatiokudosta. Huuhtele kuten epitelisoituva haava. Voit pidentää suihkutusaikaa, jos haava erittää runsaasti.

Hoitoväli: Haava erityksen mukaan esim. 3–7vrk.

Keltainen eli fibrinikate muodostuu fibrinistä ja solujen osista. Paikallishoidon tavoitteena on puhdistaa haavaa katteesta, jotta verkäs haavapohja tulee näkyviin. Haava puhdistetaan ja katetta pehmitetään suihkutuksella. Kate poistetaan mekaanisesti. Haavalla käytetään mekaanista puhdistusta tukemassa kosteuttavia sidoksia, jotka auttavat elimistön omaa kykyä puhdistaa katetta.

Hoitoväli: Sidosten ominaisuuksien ja haava erityksen mukaan esim. 2–4 vrk

Musta eli nekroottinen haava on kiinnitarttunutta kuollutta kudosta, joka voi olla väriltään mustaa, harmaata tai ruskeaa. Paikallishoidon tavoitteena on poistaa haavalta kuollut kudos. Aluksi haava suihkutetaan. Poista helposti irtoavat kudosjäämät suihkutuksen yhteydessä kuitutaitoksella. Mekaaninen puhdistus haavanhoitojen yhteydessä, kunnes haavapohja on siisti. Kuivaan nekroosiin tehdään viiltoja, jotta hoitoaineet pääsevät vaikuttamaan.

Hoitoväli: 1–2 vrk.

Haavanhoitotuotteet

Geelityvät kuitusidokset

- Geelityvät kuitusidokset sopivat fibriinikatteisiin, erittäviin ja infektoituneisiin haavoihin.
- Haavasidokset puhdistavat haavaa lukitsemalla bakteerit itseensä.
- Soveltuu kostutettuna myös kuiviin haavoihin.
- Tuote geelii vain kostean haavapinnan kohdalta, joten voidaan käyttää kuivana maseroituneen haavaympäristön päällä.

Kuva 3. Aquacel Extra (OneMed 2023j)

Kuva 4. Exufiber (OneMed 2023n)

Esim. tuotteita ovat CMC:stä valmistettu **Aquacel** ja **Aquacel Extra**, **PVA**:sta valmistettu **Exufiber** sekä hopeaa sisältävä **Aquacel Ag**.

Haavakalvot

- Haavakalvo sopii pinnallisille ja kirurgisille puhtaille ja vähän erittäville haavoille, kuten ihon ottokohtaan, hankaumiin tai rakkuloihin. Voidaan käyttää myös katetrien ja haavadreenien kiinnityksessä. Kalvonauhaa soveltuu haavasidosten kiinnittämiseen.
- Suojaa haavaa kastumiselta, likaantumiselta ja ulkoisilta mikrobeilta, mutta hengittää ja läpäisee vesihöyryä, happea ja hiilidioksidia.
- Haavaa on helppo tarkkailla kalvon läpi, voidaan pitää paikallaan jopa 2 viikkoa.
- Haavakalvoa ei saa venyttää paikalleen asettaessa

Kuva 5. Mepore Film (OneMed 2023f)

Esim. tuotteita ovat **TegaDerm haavakalvo**, **Mepore Film**

Haavan huuhtelunesteet ja hydrogeelit

- Huuhtelunesteitä käytetään haavojen puhdistukseen ja infektioiden ehkäisemiseksi.
 - Edistävät haavan kosteutta puhdistuksen ja huuhtelu yhteydessä.
 - Tuotteet ovat käyttövalmiita sellaisenaan, niitä ei laimenneta, eikä tuotetta huuhdella pois haavalta. Vaikutusaika riippuu käytettävästä huuhteluliuksesta.

Esim. tuotteita **Prontosan**, **Microdacyn60** ja **Betadine**.

- Haavageelit puhdistavat ja kosteuttavat haavaa sekä pehmittävät fibriinikatetta ja nekroosia.
- Geelit sisältävät pääasiassa vettä ja geeliä muodostavaa polymeeriä. Hydrogeelit soveltuvat esimerkiksi kuivan tai vähän erittävän haavan kosteana pitämiseen sekä fibriinikatteen ja nekroottisen kudoksen pehmittämiseen.
- Käytetään levittämällä geeliä lähes haavanreunoille asti ja peittämällä sopivalla sidoksella. Geeliä voidaan laittaa myös haavaonkaloon, jonka pohja on tunnettavissa. Hyrdogeeliä ei suositella käytettäväksi infektoituneeseen haavaan ilman antimikrobista ainesosaa. Geeliä käyttäessä tulee huomioida, että geeli voi maseroida haavaympäristöä levitessään haavareunojen yli.

- **Prontosan** sisältää Betainea ja Polyheksanidia.
- Prontosan puhdistaa ja kostuttaa haavaa, ehkäisee infektoita ja biofilmin muodostumista.
- Sopii kroonisiin haavoihin, palovammoihin sekä trauma- ja leikkaushaavoihin.
- Prontosan haavaliuos on käyttövalmis sellaisenaan, voidaan käyttää myös hauteena, jolloin haavalle asetetaan Prontosanilla kostutetut harsot viiden minuutin ajaksi.
- Prontosan geeliä laitetaan haavalle, jonka jälkeen haavan suojaksi laitetaan sidos. Geeli saa vaikuttaa haavalla 2–3 vuorokautta. Geeleistä **Prontosan Wound X** on paksumpaa ja sen vuoksi sopii paremmin esim. palovammoille.

- **Microdacyn60** on haavanhoidossa käytettävä huuhteluneste, joka on ylihapestettua vettä. Valmistettu elektrolyysissä NaCl:sta ja H₂O:sta.
- Ylläpitää haavan kosteutta sekä nopeuttaa haavanparanemista, vaikuttaa tuhoamalla mikrobeja, vähentämällä inflammaatiota, sekä edistämällä haava-alueen kapillaariverenkiertoa.
- Voi käyttää limakalvoilla ja kasvojen alueella, neste ei ärsytä silmiä ja ihoa. Tuote soveltuu pitkäaikaiseen käyttöön. Microdacyn60 on saatavilla myös hydrogeelinä **Microdacyn60 Hydrogel**.

Kuva 6. Prontosan (OneMed 2023g)

Kuva 7. Prontosan Wound gel (OneMed)

- **Betadine** on paikallisantiseptinen väriltään ruskea liuos, jonka vaikuttava aine on povidonijoni.
- Puhdistaa tehokkaasti ihoa tappamalla mikrobeja kuten bakteereja, viruksia ja hiivasieniä.
- Sopii haavoihin, hiertymiin, palovammoihin sekä sienten ja bakteerien aiheuttamiin tulehduksiin iholla ja limakalvolla. Laitetaan ohuesti hoidettavalle alueelle ja annetaan kuivua, tarvittaessa päälle voi laittaa sidoksen

Hunaja

- Koostuu 80 % sokerista ja 20 % vedestä. Sokeripitoisuutensa vuoksi saa haavalla aikaan kostean ympäristön. Vetyperoksidivaikutuksen vuoksi tappaa bakteereja ja estää tulehduksia.
- Pehmittää tehokkaasti katetta.
- Sopii infektoituneisiin, fibriinikatteisiin, nekroottisiin haavoihin.
- Ei sovellu asiakkaalle, joka on allerginen mehiläisen pistolle.
- Lisää haavaeritystä, joten hoidon alussa imevä sidos on vaihdettava erityksen mukaan vähintään päivittäin ympäröivän ihon maseroitumisen ehkäisemiseksi. Erityksen vähentyessä 2–5 vuorokauden välein.

Tarjolla alginaatti-, verkko- ja vaahtosidoksena sekä geelinä ja voiteena. **Esim. tuotteita Medihoney Wound Gel hunajageeli ja Medihoney geelidos.**

Kuva 8. Hunajavoide Manuka (Onemed)

Hopeasidokset

- Hopeasidokset on tarkoitettu infektoituneeseen haavaan ja on suositeltava käyttää kuuriluontoisesti enintään kaksi viikkoa.
- Hopeatuotteiden antimikrobinen teho perustuu ionimuodossa olevaan hopeaan. Hopea tehoaa hyvin moniin sieniin ja viruksiin sekä yleisimpiin antibiooteille resistentteihin bakteereihin.
- Jotkut hopeatuotteet voivat aiheuttaa haavapohjan ja haavaa ympäröivän ihon värjäytymistä.

Kuva 9. Aquacel Ag+ Extra (Onemed 2023)

Kuva 10. Mepilex Ag (OneMed 2023o)

Esim. tuotteita ovat **Aquacel Ag** ja **Mepilex Ag**.

Hydrofobiset sidokset

- Hydrofobinen sidos sitoo itseensä bakteereja ja hiivasieniä. Sidoksen poiston mukana haavalta poistuu osa bakteereista ja hiivasienistä.
- Soveltuu puhtaisiin haavoihin ennaltaehkäisemään infektiota, vähän tai kohtalaisesti erittäviin infektoituneisiin haavoihin sekä kuivana käytettynä taiteiden ja varvasvälien hautumisen estoon/hoitoon. Kostutettuna voidaan käyttää luun ja jänteen kosteana pitämiseen.
- Kangasmaiset sidokset muotoutuvat hyvin haavapohjaan sekä soveltuu onkalohaavoihin. Onkaloon käytettäessä muista kiinnittää sidoksen pää terveeseen ihoon esimerkiksi haavakalvon avulla, jotta sidos ei pääse valahtamaan onkaloon.
- Kangassidoksen imukyky on heikko, joten haavaa ympäröivän ihon suojaaminen kosteudelta on tärkeää.

Kuva 11. Sorbact (OneMed)

Esim. tuotteita ovat **Sorbact**. Hydrofobisia tuotteita on geelidoksina, nauhoina, haavatyynyinä, sidetaivoksina, sykeröinä, kirurgisina sidoksina sekä polyuretaanisidoksina. Sorbact -nauhaa voi tarvittaessa leikata poikittain, mutta muista jättää leikkauspää onkalon/fistelin ulkopuolelle, jotta sidoksesta ei irtoa lankoja haavaan.

Hydrokolloidisidokset

- Hydrokolloidi suojaa haavan uudiskudosta ja pitää kosteustasapainon sopivana.
- Hydrokolloidit soveltuvat vähän tai kohtalaisesti erittäviin haavoihin tai muiden sidosten suojaksi. Hydrokolloideja voidaan käyttää myös suojaamaan hiertymiä ja nirhaumia.
- Tuotteita ei suositella käytettäväksi infektoituneisiin haavoihin, diabeettisiin jalkahaavoihin eikä iskeemisten tai vaskuliitin aiheuttamien haavojen hoitoon.
- Muuttuvat lämmön ja haavaeritteen seurauksena liivatemaiseksi. Sidos turpoo ja vaalenee haavankohdalta.
- Hydrokolloidit eivät tarvitse erillistä kiinnitystä, sillä ne tarttuvat haavanympäristöön kiinni. Sidosta voidaan lämmittää käsien välissä ennen haavalle laittamista, jotta tuote kiinnittyy ja muotoutuu paremmin. Sidos tulee ylettyä noin 3 cm haavareunojen yli.

Kuva 12. Duoderm Mini (OneMed 2023m)

Kuva 13. Comfeel Plus (OneMed 2023l)

Esim. tuotteita ovat **Duoderm Extra Thin**, **Duoderm Mini** ja **Comfeel Plus**.

Passiiviset haavanhoitotuotteet

- Passiivisissa haavanhoitotuotteissa ei ole vaikuttavaa ainetta, eivätkä ne aktivoidu haavaeritteestä.
- Käyttötarkoitus: Haavansuojaaminen, haavaeritteen imeminen, toisten sidosten tarttumisen estäminen, peittosidosten kiinnittäminen ja tukeminen.
- Superimukykyiset haavatyyny ovat tehokkaita imemään haavaeritettä ehkäisten haavaa ympäröivän ihon maseroitumista.
- Putkisidokset ja kierresiteet mukautuvat hyvin joustavuutensa vuoksi. Niitä voidaan käyttää mm. peittosidosten tukemiseen ja kiinnittämiseen.
- Passiivisia haavasidoksia ovat esimerkiksi **teipit, haavatyyny, harsotaitokset, verkkosidokset, putkisidokset ja kierresiteet.**

Kuva 14. Harsosidos (OneMed)

Kuva 15. Mepore (OneMed)

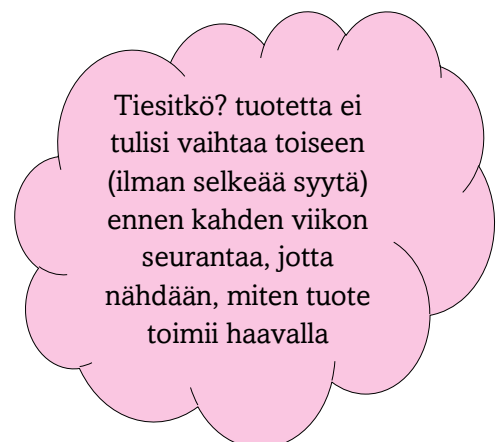

Kuva 16. Tubigrip (Onemed)

Pihka

- Pihkasalva soveltuu monentyyppisiin haavoihin kuten nekroottisiin, infektoituneisiin ja kontaminoituneisiin haavoihin. Myös kynsien, ihon ja hiuspohjan sieni-infektioiden hoidosta on saatu hyviä tuloksia.
- Pihkasalvaa voi käyttää haavan parantumiseen asti. Pihkaa käyttäessä noudatetaan samoja sidontamenetelmiä kuin muitakin voidemaisia hoitotuotteita käyttäessä.
- Pihkasalvalla on antimikrobinen vaikutus grampositiivisiin bakteereihin. Estää myös MRSA:n ja VRE:n kasvua.
- Haavanhoidossa käytettävä pihka tulee olla lääketieteelliseen käyttöön tarkoitettua pihkaa, ei luontaistuotetta.
- Pihkahoitoa ei tule aloittaa henkilölle, jolla on hartsiallergia. Jos pihkahoidon yhteydessä ilmenee paikallista ihoärsytystä, tulee hoitoa vaihtaa.

Esim. tuotteita **Abilar**

Vaahtosidokset

- Valmistetaan polyuretaanivaahdosta tai silikonivaahdosta, voi sisältää myös hopeaa, hiiltä, glyseriiniä, puhdistavaa ainesosaa F68 hydrogeeliä tai hydrofobista asetaattikangasta.
- Käytetään vähän tai runsaasti erittäville akuuteille avohaavoille, nirhaumille, rakkuloille, palovammoille, ihon ottokohdille, fisteille ja onkaloille. Ne sopivat myös paine-, sääri- ja diabeettisille jalkahaavoille.
- Tarjolla on kiinnittyviä ja kiinnittymättömiä, eripaksuisia ja erimuotoisia sekä imukyvyltään erilaisia sidoksia.
- Vaahtosidos vaihdetaan 3–5 päivän välein tai aiemmin erityksen mukaan.
- Voidaan tukea haavapintaa vasten putkisiridoksella tai kierresidoksella.

Kuva 17. Mepilex Border (OneMed 2023p)

Kuva 18. Aquacel Foam (OneMed 2023k)

Esim. tuotteita ovat Allewyn Gentle, Mepilex Border, Aquacel Foam, PolyMem

(sisältää F68:a) ja Mepilex Ag (sisältää hopeaa).

Tiesitkö? sidos tulee vaihtaa ennen kuin haavaerite ulottuu sidoksen reunoille asti

Verkkosidokset

- Tarkoitus suojata haavaa ja estää imevän sidoksen tarttumista haavaan ja käytetään yleensä toisen (imevän) sidoksen kanssa.
- Käytetään puhtaisiin, pinnallisiin vähän erittäviin haavoihin esim. nirhaumiin, palovammoihin, ihon ottokohtiin, säärihaavoihin.
- Sopii myös laajoille alueille, muotoutuvat hyvin taipuvaisuutensa vuoksi.
- Tarjolla silikoniverkko-, polyetylenei-, polyamidi- sekä rasvaverkkoja.
 - Silikoniverkko voi olla paikoillaan jopa 2 viikkoa, sen läpi on helppo tarkkailla haavan kuntoa haavanhoidon yhteydessä **esim. tuote Mepitel One**.
 - Rasvaverkko vaihdettava vähintään 3 vuorokauden välein, sillä voi tarttua haavaan rasvan imeytyessä ihoon **esim. tuote Lomatuel H**.

Kuva 19. Mepitel One (OneMed 2023s)

Kuva 20. Cuticell Contact (OneMed 2023r)

Haavan paranemiseen vaikuttavia tekijöitä

Haava hapettuu paremmin lämpimässä. Kylmä huuhteluliuos ja liian tiheä sidosten vaihto voivat laskea haavan lämpötilaa haitallisesti

Sopiva lämpötila, +37 C

Hapensaanti ja verenkierto

mm. turvotukset ja tupakointi heikentävät

Liiallinen kosteus voi aiheuttaa ihon maseroitumisen, tähän voidaan vaikuttaa mm. sopivilla haavanhoitotuotteilla

Kosteustasapaino

Kivunhoito

Parasetamoli, tulehduskipulääke, paikallispuudute, tiedonanto, asentohoito, sopiva haavasisosmateriaali, rentoutus, fysikaaliset keinot

Iho ohenee ja haurastuu, jolloin haavariski kasvaa. Uudiskudoksen muodostuminen hidastuu ja vähenee, jolloin haavan paraneminen hidastuu

Ikääntyminen

Ravitseminen

Energia, hiilihydraatit, rasvat, proteiinit, kivennäisaineet ja vitamiinit ovat tärkeitä

Vinkki: Cubitan ravintovalmiste haavapotilaan ravitsemuksen tueksi

Haavanhoidon kirjaaminen

Yhtenäinen kirjaaminen on edellytyksenä systemaattiselle haavanhoidon toteutumiselle. Lisäksi kirjaaminen on merkittävää, sillä mitä ei ole kirjattu ei voida todistaa tehdyksi.

Terveydenhuollon ammattihenkilöiden velvollisuutta kirjaamiseen säätelee mm. laki potilaan asemasta ja oikeuksista (785/1992) sekä Sosiaali- ja terveysministeriön asetus potilasasiakirjoista (94/2022).

Kirjaamisen muistilista:

- **Haavan koko**
 - onko onkaloita, fisteliä?
 - apuna voi käyttää haavan mittaamista, valokuvausta, koon ja muodon piirtämistä tai kuvata sanallisesti
- **Haavan sijainti**
- **Haavatyyppi (esim. painehaava, leikkaushaava)**
 - Haavatyypin luokittelu (esimerkiksi VPKM-väriluokitus tai painehaavaluokitus)
- **Haavaa ympäröivän ihon kunto**
 - onko maseroitunut, kostea, kuiva
 - onko punoitusta, turvotusta, kuumotusta, terve, ihottuma
- **Haavaeritteen laatu**
 - onko haava kuiva vai erittävä
 - kirkas, samea, märkäinen, verinen
 - erityksen määrä (vähäinen, kohtalainen, runsas)
- **Infektionmerkit**
 - turvotus, kuumotus, punoitus, haju, eritteen määrän lisääntyminen, kipu, pitkittynyt paraneminen, verestävä granulaatio
- **Haavanhoitotuote**
 - Mitä tuotteita käytössä ja miten käytetty
- **Puhdistusmenetelmä**
 - mekaaninen puhdistus, miten ja millä haava puhdistettu
- **Kipu**
 - kivun arviointi ja kivunhoito

Esimerkki haavanhoidon kirjaamisesta:

Esitiedot: 81-vuotias kotihoidon asiakas, jolla vasemmassa käsivarressa palkeenkielihaava. Haavanhoidot sovitusti kotihoidon toimesta kolmenvuorokauden välein.

Hoidon tarve/kudoseheys/akuuttihaava: Vasemman käden käsivarren 3 x 3 cm palkeenkielihaava, jossa alkuun verenvuotoa.

Hoidon tavoite/kudoseheys: Tavoitteena haavan sulkeutuminen. Keinona haavan seuranta ja sidosten vaihto tarpeen mukaan.

Hoitotyön toiminnon, kudoseheys/ haavan seuranta/ haavan vuodon ja erittämisen seuranta: Haavasta niukkaa verenvuotoa sidoksiin. Haavalla ollut verkkosidos Mepitel one, sekä päällä haavasidos Mepore. Haavaa ympäröivä iho siisti, mutta haavateipin kohdalla ollut kutinaa. Asiakas itse irrottanut sidokset kutinan vuoksi. Asiakas kertoo, että haavateipit eivät ole aikaisemmin sopineet hänelle.

Hoitotyön toiminnot, kudoseheys/ haavan seuranta/ haavasidoksen vaihto: Haava suihkutellaan suihkussa ja taputellaan kuivaksi harsotaitoksella. Haavalle verkkosidos Mepitel one ja päälle kierresidos, sillä asiakas ei kestä haavateippejä.

Hoidon arviointi/ hoidontulokset/ kudoseheys: Haavan koko ennallaan. Verenvuoto vähentynyt ja palkeenkieli tarttunut haavapohjaan. Haavaa ympäröivässä ihossa ei punoitusta, ei kuumotusta. Ei tulehduksen merkkejä. Sovitaan seuraava kotikäynti kolmen vuorokauden päähän, jolloin haavan tarkistus.

Haavan dokumentointi valokuvaamalla

Kotihoidossa haavan valokuvaamisesta voi olla apua etäkonsultoinnissa. Haavan valokuvaus on havainnollistava keino kuvaamaan haavan muuttumista. Valokuvasta voidaan nähdä haavan muotoa ja kokoa, sijaintia kehossa sekä haavaa ympäröivän ihon tilannetta. Hoitopäätösten teko ei saa pohjautua pelkästään valokuvaukseen, vaan valokuvaus on yksi dokumentti muiden rinnalla.

Ota huomioon haavaa kuvatessa seuraavat asiat:

- Riittävä valaistus
- Sopiva etäisyys
- Kameran säädöt
- Intiimialueiden ja kasvojen suojaus, jos niitä ei kuvata (esim. haava kasvoissa)
- Tarkista, että kuva on tarkka ja värisävyt mahdollisimman todenmukaiset
- Haavan viereen voi kuvauksen ajaksi laittaa mittanauhan haavan kokoa hahmottamaan

Bakteeriviljelynäytteen ottaminen haavasta

NordLab:in ohjeen mukaan

Infektionäyte **puhdistetun** haavanpohjasta

-Poista haavalta hoitavat tuotteet

-Puhdista haavalta irtonainen lika ja kuivunut haavaerite puhtaalla vedellä tai keittosuolaliuoksella

-Kuivaa haavapohja steriileillä taitoksilla

-Ota näyte geelikuljetusputkessa olevalla dacronvanutikulla. Paina tikku haavanpohjaan ja pyöritä tikkua varmistaen, että tikkuun jää haavasta kudosta ja eritettä. Tikku siirretään aseptisesti kuljetusputken geelin sisään. Sulje korkki. Kiinnitä putkeen potilastarra ja kuljeta muovipussissa (esim. minigrip) laboratorioon.

-Haava revision yhteydessä näyte voidaan ottaa kudospalasta. Kudosta otetaan steriiliin putkeen tai purkkiin haavan infektiokohdasta. Näytteen kuivumisen ehkäisemiseksi lisää purkkiin muutama tippa steriiliä keittosuolaa ja sulje purkin/putken korkki. Kiinnitä potilastarra ja kuljeta näyte laboratorioon muovipussissa.

Tulehtuneen ja terveen kudosalueen rajalta tulee paras näyte, sillä infektioprosessi on alueella aktiivisin

Kolonisaationäyte **puhdistamattoman** haavan pinnasta

-Joidenkin ongelmallisten bakteerien tai hiivojen tutkimiseksi lääkäri voi määrätä haavalta bakteeri- ja hiivasienikolonisaatio näytteen.

-Haavaa/ palovamma-aluetta EI puhdisteta ennen näytteenottoa, jotta voidaan selvittää, mitkä hiivat ja bakteerit kolonisoivat haavassa.

-Poista kuiva karsta haavanpinnalta pinsettejä apuna käyttäen. Paina geelikuljetusputken vanutikku haava vasten ja imeytä kudosta ja eritettä näytteenottokohdasta tikulla hiertämällä. Siirrä tikku aseptisesti geelikuljetusputkeen ja sulje korkki. Kiinnitä potilastarra putkeen ja kuljeta näyte sulkupussissa (esim. minigrip) laboratorioon.

Painehaavahelpperi

PAINENHAAVAHELPPERI

©NPUAP – EPUAP painehaavojen syvyysluokitus I–IV

Painehaava on paikallinen ihon ja/tai sen alla olevan kudoksen vaurio. Se sijaitsee tavallisesti luisen ulokkeen kohdalla ja sen aiheuttaja on paine tai paine ja venytys yhdessä.

I aste

Vaalenematon punoitus

Ehjä iho, jossa on vaalenematonta punoitusta (eryteema) paikallisesti, yleensä luisen ulokkeen kohdalla. Vaalenematon punoitus voi olla merkki potilaan painehaavariskistä. Älä hiero punoittavaa aluetta.

II aste

Ihon pinnallinen vaurio

Verinahan (dermiksen) osittainen vaurio, joka ilmenee pinnallisena avoimena haavana. Voi olla myös ehjä tai rikkoutunut rakkula, muttei ihon repeämä, teipin aiheuttama ihorikko, inkontinenssiin liittyvä ihotulehdus (dermatiitti), vettyminen (maseraatio) tai hiertymä (ekskoriaatio), joissa verinahka on paljastunut.

III aste

Koko ihon vaurio

Koko ihon läpäisevä kudosisvaurio, jossa ihonalainen (subkutaaninen) rasva voi olla näkyvässä, mutta lihas, jänne tai luu eivät ole paljaana. Haavassa voi olla katetta tai nekroosia. Siinä saattaa olla taskumaisia kohtia ja onkaloitumista. Syvyys vaihtelee haavan anatomisen sijainnin mukaan. Konsultoi lääkäriä.

IV aste

Koko ihon ja ihonalaiskudoksen vaurio

Koko ihon ja ihonalaiskudoksen vaurio, jossa luu, jänne tai lihas on paljaana. Haavassa voi olla katetta tai nekroosia. Siinä on usein taskumaisia kohtia ja onkaloitumista. Syvyys vaihtelee niiden anatomisen sijainnin mukaan. Konsultoi lääkäriä.

Haavanhoidon tiheys ja puhdistusmenetelmä sekä haavanhoitotuote valitaan painehaavassa olevan kudostyyppin, syvyyden ja haavaeritteen määrän mukaan. Suojaa haavaympäristö ja painehaavan reunat kosteudelta.

POISTA PAINEN JA ESTÄ IHON VENTYMINEN

NPUAP-EPUAP kansainvälisen painehaava- luokittelujärjestelmän lisäluokat

NPUAP – EPUAP KANSAINVÄLISEN PAINEHAAVA- LUOKITTELUJÄRJESTELMÄN LISÄLUOKAT

Luokittelematon

Koko ihon tai kudoksen vaurio, jonka syvyys on tuntematon.

Haava on täysin katteen tai nekroosin peitossa. Haavan syvyyttä ei voida määrittää ennenkuin kate ja nekroosi on poistettu. Kyseessä on joko III tai IV asteen painehaava. Älä poista kantapästä kiinteää, kuivaa, pohjassaan kiinni olevaa, ehjäpintaista rupea tai nekroosia, joka ei hylly (fluktoi).

Hoitoperiaate: Seuraa päivittäin vauriota. Poista paine ja estä ihon venyminen. Konsultoi lääkärä.

Luokittelematon

Epäily syvien kudosten vauriosta, jonka syvyys on tuntematon.

Sinertävä tai punaruskea ehjä iho tai veren täyttämä rakkula, joka johtuu alla olevan pehmytkudoksen paineen ja/tai venymisen aiheuttamasta vauriosta. Haavan kehittyminen voi olla nopeaa paljastaen alla olevia kudokset hyvästä hoidosta huolimatta.

Hoitoperiaate: Seuraa päivittäin vauriota. Poista paine ja estä ihon venyminen. Konsultoi lääkärä.

©NPUAP – EPUAP 2009

Kosteusvaurio

Kosteassa vauriossa (kosteaa leesio) iho on kiiltävä, hautunut, punoittava ja siinä on ihorikkoja, joissa ei ole nekroosia. Haavan reunat ovat epäsäännöllisiä. Syvällä pakaravaossa, tai peräaukon (anus) ympärillä oleva punoitus ja ihorikot ovat yleensä virtsa- tai ulosteinkontinenssin aiheuttamia. Kosteusvaurio sijaitsee painehaavalle epätyypillisessä paikassa, mutta voi kehittyä myös luisen ulokkeen päälle.

Hoitoperiaate: Kosteuden ehkäisy ja hoito.

© Suomen Haavanhoitoyhdistys ry. 2011 • www.shhy.fi

Lähteet

- Airola, K. 2020. Hautuma (intertrigo). Duodecim Terveyskirjasto. Viitattu 26.10.2022. <https://www.terveyskirjasto.fi/dlk00812>.
- Airola, K. 2022. Säarihaava. Duodecim Terveyskirjasto. Viitattu 27.10.2022. <https://www.terveyskirjasto.fi/dlk00511>.
- B. Braun 2022a. Mihin Prontosan -haavanhoitotuotteiden teho perustuu? Viitattu 28.10.2022. <https://www.bbraun.fi/fi/potilaat/prontosan2/tietoja-tuotteesta.html>.
- B. Braun 2022b. Prontosan Wound Irrigation Solutin -haavahuuhde. Viitattu 28.10.2022. <https://www.bbraun.fi/fi/products/b/prontosan-haavahuuhdeliuos.html>.
- Castren, H. 2022. Haavanhoitoa -opas. Viitattu 27.10.2022. <https://edis.fi/page/22/haavanhoitoa--opas>.
- Castren, M., Korte, H. & Myllyrinne, K. 2022a. Haavat ja verenvuodot. Duodecim Terveyskirjasto. Ensiapuopas. Viitattu 30.10.2022. <https://www.terveyskirjasto.fi/spr00007>.
- Castren, M., Korte, H. & Myllyrinne, K. 2022b. Palovammat. Duodecim Terveyskirjasto. Ensiapuopas. Viitattu 30.10.2022. <https://www.terveyskirjasto.fi/spr00009>.
- Hietanen, H. & Kuokkanen, O. 2018a. Haavanhoidossa käytettävät tuotteet. Teoksessa V. Juutilainen & H. Hietanen (toim.) Haavanhoidon periaatteet. 4., uudistettu painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy
- Hietanen, H. & Kuokkanen, O. 2018b. Haavan paikallishoito käytännössä. Teoksessa V. Juutilainen & H. Hietanen (toim.) Haavanhoidon periaatteet. 4., uudistettu painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Hovilainen-kilpinen, T., Niskanen, T., Räisänen, R. & Kari, O. 2019. Kotihoidossa toimiminen. 1. painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Juutilainen, V. 2011. Likaisen haavan hoito. Lääketieteellinen aikakausikirja Duodecim 127(13) Viitattu 11.12.2022. <https://www.duodecimlehti.fi/duo99639>.
- Järves, K. & Kontinen, V. 2018. Kipu haavanhoidossa. Teoksessa V. Juutilainen & H. Hietanen (toim.) Haavanhoidon periaatteet. 4., uudistettu painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Kauranen, J. & Savolainen, L. Haavan ja palovamma-alueen bakteeri- ja sieniviljelynäyte. Viitattu 22.12.2022 https://www.nordlab.fi/wp-content/uploads/2022/03/haavan_ja_palovamma-alueen_bakteeri-ja_sieniviljelynayte.pdf
- Kauvo, T. & Virkkunen, T. 2022. Potilastiedon kirjaamisen yleisopas v 5.0. Viitattu 18.3.2023 <https://yhteistyotilat.fi/wiki08/pages/viewpage.action?pageId=67033172>.
- Kielo-Viljamaa, E. & Kuokkanen, O. 2021. Haavanhoitotuotteet. Duodecim Käypä hoito. Viitattu 26.10.2022. <https://www.kaypahoito.fi/nix02883>.
- Kielo-Viljamaa, E. 2022. Haavanpohjan systemaattista valmistelua varten kehitetty kansainvälinen TIMERS-malli. Duodecim Käypä hoito 9.4.2021. Viitattu 24.11.2022. <https://www.kaypahoito.fi/nix02884>.

Kittilän kunta sosiaali- ja terveyslautakunta § 15. 2015. Maksuttomien hoitotarvikkeiden myöntämisperusteet ja jakelu. Sosiaali- ja terveyslautakunnan päätös 25.3.2015.

Koskivuo, J., Brück, N. & Veräjänkorva, E. 2019. Kun leikkaushaava ei parane. Lääketieteellinen aikakausikirja Duodecim 135(19), 1847 Viitattu 5.10.2022 <https://www.duodecimlehti.fi/duo15112>.

Kuokkanen, H. 2018. Akuutti haava. Teoksessa V. Juutilainen & H. Hietanen (toim.) Haavanhoidon periaatteet. 4., uudistettu painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Lagus, H. 2018. Haavan paraneminen. Teoksessa V. Juutilainen & H. Hietanen (toim.) Haavanhoidon periaatteet. 4., uudistettu painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Lapin hyvinvointialue 2022. Ikääntyneiden kotihoidon palvelunkuvaus 1.1.2023 alkaen. Luonnos 23.11.2022.

Lehtiniemi, T. 2022. Hygienia kotihoidossa. LSHP. Infektioiden torjuntayksikkö. Hygieniahoitaja. Viitattu 30.1.2023.

Lumio, J. 2019. Painehaavat eli makuuhaavat. Duodecim Terveyskirjasto. Viitattu 13.10.2022. <https://www.terveyskirjasto.fi/dlk00313>.

Mediq 2022. Haavaverkko. Viitattu 27.10.2022. <https://tuoteluettelo.mediq.fi/c326029/n341767/haavaverkko>.

OneMed 2022a. Geelityvät sidokset. Viitattu 30.10.2022. <https://www.onemed.fi/categories/15447/geelityvat-sidokset?max=20&offset=0>

OneMed 2022b. Haavakalvot. Viitattu 26.10.2022. <https://www.onemed.fi/categories/11719/haavakalvot?max=20&offset=0>

OneMed 2022c. Hopea/geelityvä. Viitattu 30.10.2022. <https://www.onemed.fi/categories/12071/hopea-geelityva>

OneMed 2022d. Hydrokolloidisidokset. Viitattu 31.10.2022 <https://www.onemed.fi/categories/15453/hydrokolloidisidokset>

OneMed 2023e. Haavageeli Prontosan X. Viitattu 10.2.2023. <https://www.onemed.fi/product/I0033112/haavageeli-prontosan-x-250g>.

OneMed 2023f. Haavakalvo Mepore Film. Viitattu 10.2.2023. <https://www.onemed.fi/product/I0110358/haavakalvo-mepore-film>.

OneMed 2023g. Haavaliuos Prontosan. Viitattu 10.2.2023. <https://www.onemed.fi/product/I0037722/haavaliuos-prontosan-350ml>.

OneMed 2023h. Haavanauha Sorbact. Viitattu 10.2.2023. <https://www.onemed.fi/product/I0176268/haavanauha-sorbact>.

OneMed 2023i. Haavasidos Aquacel Ag+Extra. Viitattu 10.2.2023. <https://www.onemed.fi/product/I0088858/haavasidos-aquacel-agextra>.

OneMed 2023j. Haavasidos Aquacel Extra. Viitattu 10.2.2023.
<https://www.onemed.fi/product/I0003989/haavasidos-aquacel-extra>.

OneMed 2023k. Haavasidos Aquacel Foam. Viitattu 10.2.2023.
<https://www.onemed.fi/product/I0003551/haavasidos-aquacel-foam>.

OneMed 2023l. Haavasidos Comfeel Plus. Viitattu 10.2.2023.
<https://www.onemed.fi/product/I0201049/haavasidos-comfeel-plus>.

OneMed 2023m. Haavasidos Duoderm Mini. Viitattu 10.2.2023.
<https://www.onemed.fi/product/I0111200/haavasidos-duoderm-mini>.

OneMed 2023n. Haavasidos Exufiber. Viitattu 10.2.2023.
<https://www.onemed.fi/product/I0195052/haavasidos-exufiber>.

OneMed 2023o. Haavasidos Mepilex Ag. Viitattu 10.2.2023.
<https://www.onemed.fi/product/I0013639/haavasidos-mepilex-ag>.

OneMed 2023p. Haavasidos Mepilex Border. Viitattu 10.2.2023.
<https://www.onemed.fi/product/I0002563/haavasidos-mepilex-border>.

OneMed 2023q. Haavatyyny Mepore. Viitattu 10.2.2023.
<https://www.onemed.fi/product/I0195407/haavatyyny-mepore>.

OneMed 2023r. Haavaverkko Cuticell Contact. Viitattu 10.2.2023.
<https://www.onemed.fi/product/I0099710/haavaverkko-cuticell-contact>.

OneMed 2023s. Haavaverkko Mepitel One. Viitattu 10.2.2023.
<https://www.onemed.fi/product/I0018620/haavaverkko-mepitel-one>.

OneMed 2023t. Harsosidos evercare elastinen. Viitattu 10.2.2023.
<https://www.onemed.fi/product/I0006990/harsosidos-evercare-elastinen>.

OneMed 2023u. Hunajavoide Manuka. Viitattu 10.2.2023.
<https://www.onemed.fi/product/I0004113/hunajavoide-manuka>.

OneMed 2023v. Putkisidos Tubigrip. Viitattu 10.2.2023.
<https://www.onemed.fi/product/I0002392/putkisidos-tubigrip-a>.

Sorbact 2022. Sorbact technology. Viitattu 30.10.2022 <https://sorbact.fi/miksi-sorbact/sorbact-teknologia/>.

Steripolar 2022a. Haavanpuhdistustuotteet. Viitattu 30.10.2022. <https://steripolar.fi/product/55-microdacyn60-haavanhoitogeeli/>.

Steripolar 2022b. Hunajatuotteet. Viitattu 13.12.2022. <https://www.steripolar.fi/verkkokauppa/tuote-osasto/kuluttajatuotteet/haavanhoito/hunajahaavasidokset/>.

Suomen haavanhoitoyhdistys ry. 2019. Avoimen haavan VPKM-väriluokitushelpperi. Viitattu 17.2.2023
https://www.shhy.fi/wp-content/uploads/2021/03/SHHY_PDF_hoitosuositukset_helpperit_VPKM_2019.pdf.

Suomen haavanhoitoyhdistys ry. 2011. Painehaavahelpperi. Viitattu 17.2.2023
https://www.shhy.fi/wp-content/uploads/2021/03/SHHY_PDF_hoitosuositukset_helpperit_painehaava_2011.pdf.

Suomen verisuonikirurginen yhdistys 2022. Katteinen haava. Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri. Meilahden sairaala. Verisuonikirurgian klinikka. Diabetesklinikka. Viitattu 10.12.2022.
<https://verisuonikirurgit.yhdistysavain.fi/hoito-ohjelma/katteinen-haava/>.

Terveydenhuoltolaki 30.12.2010/1326. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101326#L3P25>.

Terveyskylä 2021a. Diabeettisen jalkahaavan asiantuntijahoito. Viitattu 10.10.2022.
<https://www.terveyskyla.fi/haavatalo/tietoa-haavoista/diabeettiset-haavat/diabeettisen-jalkahaavan-asiantuntijahoito>.

Terveyskylä 2021b. Diabeettisiin jalkahaavoihin vaikuttavat tekijät. Viitattu 10.10.2022.
<https://www.terveyskyla.fi/haavatalo/tietoa-haavoista/diabeettiset-haavat/diabetes-ja-jalkahaavat/diabeettisiin-jalkahaavoihin-vaikuttavat-tekij%C3%A4t>.

Terveyskylä 2021c. Diabeettisten jalkahaavojen ennaltaehkäisy. Viitattu 10.10.2022.
<https://www.terveyskyla.fi/haavatalo/tietoa-haavoista/diabeettiset-haavat/jalkahaavojen-ehk%C3%A4isy/diabeettisten-jalkahaavojen-ennaltaehk%C3%A4isy>.

Terveyskylä 2021d. Leikkauksen jälkeen. Viitattu 21.10.2022.
<https://www.terveyskyla.fi/leikkaukseen/leikkauksen-j%C3%A4lkeen/toipuminen-leikkauksesta/leikkaushaavan-hoito>.

Terveyskylä 2021e. Tietoa turvotusten hoidosta. Viitattu 5.12.2022.
<https://www.terveyskyla.fi/haavatalo/haavojen-omahoito/turvotuksen-hoito-haavan-hoidossa/tietoa-turvotuksen-hoidosta>.

Terveyskylä 2022. Diabeettisen jalkahaavariskin arviointi. Viitattu 10.10.2022.
<https://www.terveyskyla.fi/haavatalo/tietoa-haavoista/diabeettiset-haavat/diabeettisen-jalkahaavariskin-arviointi>.

Tolvanen, R. 2017. Haavan hoidon arviointi. Duodecim Terveysportti. Viitattu 1.12.2022
<https://www.terveysportti.fi/apps/dtk/aho/article/tvh00103>.

Vikatmaa, P. 2018. Verenkiertoperäinen alaraajahaava. Teoksessa V. Juutilainen & H. Hietanen (toim.) Haavanhoidon periaatteet. 4., uudistettu painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Virkki, P. 2018. Hunajahoito. Teoksessa V. Juutilainen & H. Hietanen (toim.) Haavanhoidon periaatteet. 4., uudistettu painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Vuola, J. & Lindford, A. 2018. Palo- ja paleltumavammat. Teoksessa V. Juutilainen & H. Hietanen (toim.) Haavanhoidon periaatteet. 4., uudistettu painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy.